

1998 YILINDA ASYA ÜLKELERİNDE BANKACILIK

Japonya Örneği

Dr. Gülümser ÜNKAYA

M.Ü. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, Doçent

ABSTRACT: *The conference "Banking Factor in Asian Countries 1998" was organised by Turkish banks association in 28.09.1998. Mr Philippe Delfaise of Thomson Bank Watch as the Hong Kong office president was one of the participant and "The development of Banking Systems in Asian countries in 1998" was furtherly discussed. The summary of characteristics of banking system in Japan has been translated for the people who are interested in the banking sector is as follows.*

I-GİRİŞ

Türkiye Bankalar Birliği tarafından 28.09.1998 tarihinde Asya ülkelerinde Bankacılık-1998 konulu bir konferans düzenlenmiştir. Konuşmacı olarak Hong Kong Ofisi Başkanı Mr. Philippe Delhaise'nin (Thomson Bank Watch'dan) katıldığı bu konferansta, Asya ülkelerindeki 1998 yılında bankacılık sistemindeki gelişmeler detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Asya'da yaşanan son ekonomik gelişmelerin tüm dünyaya yansıdığı bu günlerde, Asya ülkeleri içinde, ekonomik açıdan en büyük ve gelişmiş bir ülke olan Japonya'daki bankacılık sisteminin, bu konferansta açıklanabilen özelliklerinin bir özeti, bu sektörle ilgili kişilere yarar sağlayacağı inancı ile aşağı şekilde tercüme edilerek dile getirilmeye çalışılmıştır.

II-JAPONYA ÖRNEĞİ

Japonya, Asya ülkelerinin gayri safi milli hasılasının %70'ine sahiptir. Kişi başına yüksek milli gelire, güçlü sanayiye ve üretim esaslarına, en büyük ekonomiye sahip bir ülkedir. Bu özellikleri ekonomide bazı zaflıkları gizlemiştir. Ülkede iş, hükümet bağlantıları zayıflamış, emek piyasasının sert tutumu artmış, skandallara eğilim artmıştır. Bu nedenlerle, bölgesel iyileşmeler sağlanamamıştır.

1990'dan beri hakim olan zayıf ekonominin belirtileri; sabit büyüme ve endüstriyel üretim, bastırılmış tüketim talebi, artan işsizlik, artan mali güçlükler, artan mali piyasa zayıflıklarıdır. Zayıf kalan yurtiçi talebi canlandırmak için mali destek sağlamaya çabaları ekonomiyi kendi kendine büyüyen haline geri getirmek

için tekrarlanan mali paketler sonuç vermemiştir. Yeniden yapılan düzenlemelerdeki yavaşlık, bazı sektörlerdeki aşırı kapasiteyi kontrol altında tutabilmede gecikmelere neden olmaktadır. Japonya'daki politik çevre yeniliklere pek açık olmayan bir düzeyde kaldığı için, Nisan'da başlatılan reformlar kısıtlı düzeyde kalmıştır. Şu anda, Japonya'da iktisadi durgunluk yaşanmaktadır. Bu durgunluğun sebepleri, politik değişme beklentileri, Japonya ekonomisine muhtemel dış müdahaleler, ABD ilişkilerinde yükselen tansiyon olabilir.

Japonya ekonomisinde 1991 ortalarında başlayan büyük düşüş, savaş sonrası dönemde en uzun halini yaşamış, yıllık ortalama büyüme oranı 1991'den 1997'ye kadar sadece %1.3'de kalmıştır. Reel gayri safi milli hasıla birbirini takip eden üçer aylık dönemler boyunca azalmıştır. 1998 yılı için %0.5 azalma beklenmektedir.

Asya'daki karmaşa ve bankacılık problemlerine bağlı olarak, mali daralma ekonomiyi yavaşlattı. Düşen ücretler ve işsizliğe dayalı olarak özel tüketim daraldı. 1998'in ilk yarısında endüstriyel üretim her ay düşmüştür. Küçük ve orta ölçekli iş alanları, özellikle ihracat sektörünün dışında kalanlar oldukça fazla etkilenmişlerdir.

Ticari denge, 1998'in ilk yarısında zayıf ithalat talebi nedeniyle, ithalat %10 düşerken, ihracat, fiyatları sadece %2.2 yükselirken, önemli ölçüde genişlemiştir. 1998'in ikinci yarısındaki talebin toparlanması umutları, vergi indirimlerinin yarattığı etkiyle biraz artmış oldu.

Japon bankacılık sisteminin var olan zayıflıkları şunlardır :

- Düşük karlılık
- Düşük sermaye oranları
- Zayıf etkinlik ölçüleri

• 1990'lı yılların başında çöküşün patlak vermesi ile önemli varlık kalite problemlerinin acil önlemler

gerektirmesi yukarıdaki sonuçlar ile karşılaştırılmasına neden oldu.

- Hükümet tarafından sağlanan üstü kapalı güçlü destek kısa dönemli kaldı.

Büyük bankaların çoğu, son üç yılda ikinci kez olmak üzere en alt seviyeye kadar düşüşle karşılaştılar. Ağır kredi maliyetlerine bağlı olarak işlem gelirlerinde zarar oluştu. Gerçekleşmemiş hisse değerlemesi kayıpları büyüdü, muhasebedeki değişiklikler Mitsubishi Trust'daki etkiyi azalttı. Alınan güvelik kararları ve gayri menkul satımı birçok bankanın zayıf olan gelirlerinin yetersizliklerini denkleştirmede yardımcı olmuştur. Problem varlıklar, birçok banka için yapılmış eski tanımlamalar altında saptırılmıştır. Yeniden yapılandırılmış ve desteklenmiş krediler uygulamaya getirilmiştir. Yeni sermayede riskli varlıklar düşürülmüştür.

Varlık niteliği problemlerinin, 1998'in birinci yarısında, daha önce ortaya konulan değerden, dikkate değer ölçüde daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Başlangıç verileri, hem büyük bankalar hem de genel olarak bankacılık sektöründe problemler varlıkların, kredilerin %12'lik bölümünün üzerinde olduğunu göstermektedir. Bu verinin, daha önce halka sunulmuş rakamlardan 2.6 kat daha fazla olduğu ileri sürülmektedir. Bu veri bazında, öngörülen kayıp, büyük bankalara ait potansiyel kayıpların 13 trilyon yen olabileceğini göstermektedir.

1998 Şubat'ında hükümet yetkililerine yöneltilen rüşvet iddiaları gerçekleşmiştir. Bazı yerel savcılar tarafından, bazı bankalar, hükümet yetkililerine eğlencelerle birlikte rüşvet vermekle suçlandılar. Konuyla ilgili bankalar; Bank of Tokyo, Mitsubishi, Sumitomo, Sanwa, Dai-Ichi Kangyo, IBJ, Asai, ve Hakkado Takushoku. Konu olan miktarlar düşüktü, ancak olumsuz politik düşüşler, hükümetin sermaye yardımı planlarıyla önlenebilirdi.

Finansal Sistem İstikrar Planının özeti şöyledir;

- Kamu fonlarında 30 trilyon yen toplanmasının sağlanması
- İflas eden kuruluşlarda mevduat sahiplerini korumak
- Kapanan bankaların meydana getirdiği etkiyi karşılamak için mevduat sigorta fonuna 17 trilyon aktarılması

- Ödeme gücü olan güçlü kuruluşların sermayelerinin artırılması için, bankaların hisse senetlerini satın almak ve bağlı borçlarını karşılamak üzere 13 trilyon yen özel fon sağlanması

- 1998 Mart'ında bağlı borçların karşılanması için yalnız 2 milyar yen kullanılmıştır.

İmtiyazlı hisselerin pazardaki son durumu ise şöyledir; 1998'in başlarında Amerikan pazar kurundaki, dört bankaya (Sumitomo, IBJ, Fuji ve Tokai) ait yeni imtiyazlı hisse senetlerinin durumu değerlendirilebilir. Hazinenin 2 Temmuz 1998'deki kayıtlarına göre, Amerika'daki şubeleri aracılığı ile Sumitomo'nun satışları 1.8 milyar Dolar'dır. 2 Kasım 1998'de "IBJ" bankası hisselerini bir milyar Dolar'a yükseltti.

1998 Mart'ında "Fuji" bankası 1.6 milyar Dolar, "Tokai" bankası ise bir milyar Dolar'a ulaşmıştır. "Sanwa" Mart 1998'de 949 milyon Dolarlık imtiyazlıya zorunlu olarak dönüşen hisse senedi çıkartmıştır.

Çözümlemeyi bekleyen finansal sistem kanunları, yetersiz mevduat kalitesi, baskı altındaki sermaye ölçümleri, yurt içi pazardaki kredi güçlükleri, gelecekle ilgili karamsar beklentiler, belirsizlikler Japon bankalarının gündemdeki sorunlarını oluşturmaktadır.

Finansal sistem için hazırlanan reform yasaları geniş kapsamlı bir düzeltme planı şeklindedir. Esas olarak yumuşak bir yaklaşım sağlamaktadır. Küçük ölçekli bankaların batışında köprü bankaların kullanılması, belli başlı büyük bankaların birleşmeyi teşvik etmesi, cesaretlendirmesi, borçlu bankaların sermaye sorunlarının çözülmesinde kamusal fonların kullanılması, sermaye artırımı ve birleşme yolu ile destek sağlanması reformların esaslarıdır.

Finansal sistem için hazırlanan reform yasalarına karşı bir plan da oluşturulmuştur. Buna göre;

Esas olan katı bir tutumla yaklaşım sağlamaktır. Finansal sektör reformlarının sorumluluğu hükümete geçmelidir. Mevcut rezerv ve mevduatların açıklanması yetkisi verilmeli, acil istikrar ölçümlerinin iptal edilmesi, birkaç istisna ile beraber, 2001 yılının üçüncü ayına kadar, batan bankaların tasfiye edilmesi esas alınmaktadır.

1999 yılı için mali beklentiler ise şöyle gerçekleşebilecektir;

- Asya ve Japonya'da artan problemler önemli kredi kayıplarına sebep olacaktır.

• Sermaye oranları üzerindeki baskı, bazılarının ticari faaliyetlerinde kısıtlamalara neden olabilecektir.

• Temel gelirler düşük seviyede kalacaktır. Faiz dışı gelirler, sınırlı büyüme hedeflerine uygun olarak durgun kalacaktır. Genel gider maliyet düşüşleri muhtemelen makul bir düzeyde kalacaktır. Kredi maliyetleri ağırlığını koruyacaktır. Gizli rezervlerinin yokluğu sermaye kazançlarının esnekliğini etkileyecektir.

Varlık kalitesi çözümlenmeleri 1999'da aynen sorun olmaya devam edecektir. Yüksek rezerv seviyeleri bankalara daha çok esneklik kazandıracaktır. Fakat sert tutum ek müdahaleler gerektirebilir, inşaat sektöründen yeni problemler doğabilir, ticari mal fiyatlarındaki daha fazla gerileme ikincil değerlerde aşınma yaratır. Asya'daki karışıklıklar gelecek yıllara yeni problemler ekleyecektir.

Japon bankaları için amaçlanan oranlar genellikle, bankaların çoğu için biraz düşüktür ve geçen yılı düşen değerler etkilemiştir. Bankalar arasındaki sonuçlar nispeten zayıf C,C/D, D ve E şeklinde sınıflara ayrılmaktadır. Varlık kalitesindeki zayıflıkla ilgili Asya'nın bölgesel problemleri olduğu kadar, zor yurtiçi

pazar şartlarındaki zorlukların etkisi ileriye doğru izlenecektir. Kanunlardaki değişikliklere yaklaşım ve hükümet desteği dikkatli bir şekilde takip edilecektir.

Japon bankalarının finansal şartlarının sınıflandırılması daha iyi yapılacak, küçük bankalar üzerindeki baskı artacak, büyük bir ihtimalle endüstriyel birleşme hızlanacaktır. Finansal reform kanunları için hala bir sorun vardır ki, gelirler sistemin yeniden yapılanma amacını ve hızını tayin edecektir. Gerçekten ihtiyacı olduğunda yetkililerden büyük bankalar nakit desteği almaya devam edeceklerdir. Gerçekten batmış bankalara kamu fonları desteği seviyesi, zor ekonomik koşullara ve yapısal zayıflıklara uygun bir şekilde açıklanacak ve sağlanacaktır.

KAYNAKÇA:

Mr. Philippe Delhaise; Thomson Bank Watch, Hong Kong Ofisi Başkanı ASYA ÜLKELERİNDE BANKACILIK-1998 (JAPONYA), İSTANBUL (28.09.1998 Tarihli Konferans Notları). Japonya Bölümü. Türkiye Bankalar Birliği ve Thomson Bank Bankwatch.